

Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji

BMP.0790.2.8.2023

Pan

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

Szanowny Panie Rzeczniku,

w odpowiedzi na Pana wystąpienie¹ w sprawie sytuacji mieszkańców osiedli romskich w Małopolsce uprzejmie przedstawiam następujące informacje.

Sytuacja osad romskich w Maszkowicach (gm. Łącko) oraz w Koszarach (gm. Limanowa) jest przedmiotem zainteresowania ministra właściwego ds. mniejszości narodowych i etnicznych od 2000 r. Z uwagi na największą liczbę Romów w województwie małopolskim powstał *Pilotażowy program rządowy na rzecz społeczności romskiej w województwie małopolskim na lata 2001-2004*², który obejmował m.in. obszar powiatów limanowskiego i nowosądeckiego. Konieczność jego utworzenia wynikała ze szczególnie trudnej sytuacji społeczności romskiej zamieszkującej wymienione powiaty Małopolski oraz faktu, że samorządy terytorialne nie były w stanie samodzielnie, bez udziału Rządu, poradzić sobie z zaistniałą sytuacją.

Aktualna strategia działań na rzecz społeczności romskiej³ przyjmuje odmienną perspektywę niż poprzednie. Nadrzędnym celem Programu jest wzmocnienie mechanizmów strukturalnych, wskazanie szczególnych grup wsparcia oraz dążenie do poprawy kluczowego dla sytuacji Romów poziomu edukacji. Jej brak jest przyczyną ich nieobecności na rynku pracy, niepewnej sytuacji mieszkaniowej, wpływa na styl życia i stan zdrowia. Ogranicza udział w życiu publicznym i społecznym, przyczyniając się do zwiększenia dystansu społecznego, marginalizacji, a w skrajnych przypadkach może prowadzić do ambiwalentnych reakcji wobec tej grupy. Sytuacja taka ma miejsce na terenie Gminy Łącko. Z doświadczenia władz samorządowych tej gminy wiadomo, że sam zakup nowych lokali mieszkalnych nie zawsze prowadzi do kompleksowego, stałego rozwiązania sytuacji socjalno-bytowej rodziny romskiej, której członkowie nadal borykają się z brakiem legalnego zatrudnienia czy postępującym zadłużeniem mieszkaniowym. W jednostkowych sytuacjach dochodzi również do dewastacji zakupionych ze środków publicznych lokali.⁴ Niestety takie zachowania przyczyniają się do wzrostu napięcia na poziomie lokalnym z uwagi na przeświadczenie członków społeczeństwa większościowego o inwestowaniu funduszy bez wyraźnej poprawy sytuacji.

Niezależnie od powyższego pragnę podkreślić, że w ramach środków z kolejnych programów integracji społeczności romskiej⁵, ze względu na warunki bytowe panujące w osiedlu w Maszkowicach oraz konieczność poprawy sytuacji jego mieszkańców, postawiono m.in. siedem kontenerowych mieszkań, zamieszkałych przez 14 rodzin.

¹ pismo z 17 lipca 2023 r., sygn. XI.816.27.2023.JK

² ustanowiony uchwałą Rady Ministrów z dnia 13 lutego 2001 r.

³ *Program integracji społecznej i obywatelskiej Romów w Polsce na lata 2021-2030* ustanowiony uchwałą Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 2022 r., dalej „Program”

⁴ pismo Wójta Gminy Łącko z 11 lipca 2023 r. skierowane do Biura RPO kontestujące sens podejmowanych działań z zakresu mieszkalnictwa i racjonalności gospodarowania środkami publicznymi

⁵ obecny Program jest czwartą strategią poprawy sytuacji romskiej mniejszości etnicznej w Polsce od 2001 r.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji niezmiennie od lat deklaruje chęć wsparcia lokalnego samorządów w rozwiązaniu tego problemu, pozostając w stałym kontakcie z Wójtami Gminy Łącko oraz Limanowa.

Natomiast wracając do kwestii edukacji, która jest priorytetowym zagadnieniem Programu uprzejmie informuję, że dziedzina ta obejmuje, poza wspomaganie edukacji formalnej dzieci i młodzieży romskiej, również ich edukację nieformalną oraz tworzenie zaplecza dla sprawnej realizacji procesu dydaktyczno-opiekuńczo-wychowawczego. Swą podstawową funkcję wobec dzieci i młodzieży pochodzenia romskiego Szkoła Podstawowa w Maszkowicach może spełniać m.in. dzięki zatrudnieniu dodatkowego asystenta edukacji romskiej, wywodzącego się ze środowiska romskiego, którego zadaniem jest pomoc w realizacji edukacji formalnej dzieci w wieku szkolnym. Na ten cel ze środków Programu zadysponowano na rok szkolny 2022/2023 kwotę 74 000 zł. Szkoła otrzymała także szereg publikacji (m.in. w dialekcie Bergitka Roma). Placówka realizuje również wiele inicjatyw dydaktyczno-wychowawczych, na które z części 83 oraz 30 budżetu państwa przeznaczono kwotę 239 000 zł. Wśród nich na szczególną uwagę zasługują m.in. projekty: *Szkoła pełna aktywności - wycieczka integracyjna* (15 000 zł), *Szkoła wzmacniająca możliwości dziecka* (60 000 zł) oraz *Szkoła przyjazna uczniom - edukacja przedszkolna* (21 000 zł). Dodatkowo Gmina Łącko otrzymała również wsparcie na realizację m.in. projektów: *Rozwój poprzez pracę* (35 000 zł) oraz *Poprawa warunków mieszkaniowych Romów znajdujących się w najtrudniejszych warunkach lokalowych* (35 000 zł), a także na funkcjonowanie świetlicy w Maszkowicach (139 000 zł). Ogółem na realizację 16 projektów Gmina Łącko otrzymała kwotę 876 000 zł.

Ponadto, w 2022 r. przy wspomnianej placówce oświatowej dokonano otwarcia nowo wybudowanego budynku sali gimnastycznej, wyposażonej w niezbędny sprzęt sportowy oraz dodatkowe sale lekcyjne. Inwestycja Urzędu Gminy Łącko została dofinansowana w ramach dwóch ostatnich programów integracji społeczności romskiej w kwocie ponad 650 000 zł. Warto także zauważyć, iż w Maszkowicach zorganizowano, funkcjonującą z powodzeniem, świetlicę środowiskową dla dzieci romskich. W latach 2022-2023 jej działalność została wsparta kwotą w wysokości 255 000 zł, która również pochodziła ze środków wspomnianej rządowej strategii na rzecz integracji Romów w Polsce.

Podejmowane przez administrację rządową, jak i władze samorządowe działania nie zawsze spotykają się z należną reakcją i zrozumieniem przedstawicieli społeczności romskiej oraz pozostałych mieszkańców Gminy Łącko. W odpowiedzi na potrzebę wznowienia merytorycznego dialogu z szerokim gronem zainteresowanych poprawą sytuacji Romów w osiedlu, Wojewoda Małopolski powołał Zarządzeniem z dnia 11 lipca 2017 r. *Zespół do spraw rozwiązywania problemów mieszkaniowych i sytuacji społeczno-bytowej mniejszości romskiej w Maszkowicach*⁶, który odbywa regularne spotkania mające na celu wymianę informacji o sytuacji w osiedlu, jak i wypracowanie skutecznej formuły działania. Podczas posiedzeń, z udziałem Wojewody Małopolskiego, są poruszane m.in. kwestie sytuacji

⁶ nr poz. rej. 284/17 Wojewody Małopolskiego. Do zadań Zespołu należy m.in.: wyrażanie opinii i formułowanie wniosków w zakresie strategii rozwiązywania sytuacji mieszkaniowej mniejszości romskiej w Maszkowicach, pozyskiwanie danych i materiałów dla zdiagnozowania występujących problemów związanych z sytuacją społeczno-bytową mniejszości romskiej w Maszkowicach, opracowanie raportów i sprawozdań dla Wojewody z prowadzonych prac oraz opracowanie w oparciu o dokonane ustalenia stosownych wniosków, raportu zawierającego rekomendacje i propozycje Wojewody do właściwych organów centralnych i naczelnych, w tym do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz komisji parlamentarnych i Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych

mieszkaniowej, zapewnienie bezpieczeństwa socjalno-bytowego oraz spraw związanych z decyzjami nadzoru budowlanego.

Z przykrością jednak zaznaczam, że osiągnięcie porozumienia z mieszkańcami Maszkowic w poszczególnych sprawach utrudnia fakt, że proponowane rozwiązania były kontestowane przez niektórych romskich działaczy.

Nie sposób się nie zgodzić ze spostrzeżeniami Pana Rzecznika odnośnie potrzeby opracowania kompleksowego rozwiązania sytuacji w obu lokalizacjach. Ewentualna koncepcja nie może ograniczać się wyłącznie do zapewnienia warunków lokalowych w zasadniczy sposób nieodbiegających od współczesnych norm cywilizacyjnych. Wdrażanym rozwiązaniom winny towarzyszyć działania adaptacyjne, przede wszystkim edukacyjne, socjalizacyjne oraz prozawodowe. Niezbędne jest wsparcie procesu zmiany sytuacji mieszkaniowej dodatkowymi działaniami, angażującymi właściwe instytucje lokalne (np. szkoły, ośrodki pomocy społecznej, parafie, organizacje pozarządowe itp.), które w sposób zaplanowany wprowadzą (ewolucyjnie) mieszkańców tego rodzaju osiedli do sprawnego funkcjonowania w nowych lokalach mieszkalnych czy ewentualnie nowych lokalizacjach. W celu konkretyzacji możliwych rozwiązań w najbliższym czasie odbędzie się spotkanie pracowników Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji z Wójtami Gmin Łącko i Limanowa, Pełnomocnikiem Wojewody Małopolskiego ds. mniejszości narodowych oraz partnerami społecznymi.

W trakcie prac nad kolejnymi programami integracji, podczas spotkań z przedstawicielami jednostek samorządu terytorialnego, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji wielokrotnie wskazywało dobre przykłady kompleksowego podejścia do stopniowego rozwiązania skomplikowanej sytuacji mieszkańców tego rodzaju osiedli (np. we Wrocławiu tzw. koczowisko rumuńskich Romów, w słowackiej Nowej Spiskiej Wsi, w albańskiej Tiranie itd.), gdzie zmianie warunków mieszkaniowych towarzyszyły szeroko zakrojone działania adaptacyjne⁷.

Niemniej należy mieć na uwadze, że długofalowe działania oprócz pozytywów, mogą przyczynić się również do wzrostu napięcia na poziomie lokalnym z uwagi na przeświadczenie społeczności o inwestowaniu środków bez wyraźnej poprawy sytuacji wszystkich zainteresowanych stron. Powszechnie przyjęte, tradycyjne i charakterystyczne reguły postępowania Romów, ukształtowane w przeszłości i systematycznie powtarzane, utrudniają możliwość przeprowadzenia potrzebnych zmian. Rozległość i wielopostaciowość stosunków międzyludzkich sprawia, że różnorakie zachowania i wzajemne powiązania są regulowane nie tylko normami prawa, ale także pewnymi normami społecznymi.

Prowadzony dialog musi odbywać się w poszanowaniu proceduralnych i materialnych aspektów państwa prawnego i prowadzić do zminimalizowania zagrożenia niebezpieczeństwa utraty zdrowia lub życia obywateli. Bez wątplenia świadomość prawna, rozumiana jako zbiór tych wszystkich norm, które w odczuciu społecznym Romów, dają wyobrażenie o sprawiedliwości, stanowi istotny składnik owego dialogu. Powyższe ma znaczenie w kontekście analizy sytuacji mieszkańców osiedla w Kowarach w gminie Limanowa oraz informacji o planowanych rozbiórkach domów mieszkalnych rodzin romskich, wybudowanych bez wymaganego prawem pozwolenia na budowę. Nadmieniam,

⁷ wsparcie edukacyjne i psychologiczne dzieci w nowych, wspólnie wybranych lokalizacjach, szkolenia dla Romów w zakresie podnoszenia umiejętności podstawowych kompetencji społecznych, prawidłowego i niekonfliktowego funkcjonowania w sąsiedzkiej społeczności większościowej, kursy zawodowe, staże, zatrudnienie itp.

że Wojewoda Małopolski zwrócił się do Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego w Limanowej z prośbą o wstrzymanie wykonania decyzji rozbiórkowych przedmiotowych domów mieszkalnych rodzin romskich w Koszarach⁸.

Informuję również, że w ramach Programu, w 2023 r., Gmina Limanowa otrzymała wsparcie na realizację dwóch projektów: *Poprawa warunków sanitarnych i bezpieczeństwa w budynku Koszary 19* (20 000 zł) oraz *Praca szansą na rozwój integracji wśród społeczeństwa lokalnego* (50 000 zł).

Panie Rzeczniku, prosząc o przyjęcie tych wstępnych informacji, zapraszam Pana na spotkanie w celu omówienia przedmiotowego zagadnienia oraz potencjalnych rozwiązań, które mogłyby pozwolić na poprawę warunków socjalno-bytowych mieszkańców osiedli romskich w Małopolsce.

Z poważaniem

z up. Błażej Poboży

Podsekretarz Stanu

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji

/podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym/

⁸ pismo z 19 lipca 2023 r.